REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO

UPRAVA REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ZAŠČITO IN REŠEVANJE

Izpostava Maribor

Bezjakova 151, 2341 Limbuš

T: 02 250 69 10
F: 02 250 69 01
E: gp.mb@urszr.si
www.sos112.si/ maribor

OCENA OGROŽENOSTI VZHODNO ŠTAJERSKE REGIJE ZARADI TERORIZMA

(za potrebe zaščite, reševanja in pomoči)

Verzija 1.0

	ORGAN	**ODGOVORNA OSEBA/PODPIS**
OCENO USKLADIL/SKRBNIK	Izpostava URSZR Maribor	Sandra Gomboc
SPREJEL	Izpostava URSZR Maribor	Ivana Grilanc podsekretarka vodja Izpostave

KAZALO

1 Uvod 3

2 O terorizmu kot pojavu 3

2.1 Opredelitev terorizma 3
2.2 Vrste terorizma 5

3 Oblike terorizma 5

3.1 Konvencionalne in nekonvencionalne oblike terorizma 5
3.2 Sodobni terorizem in trendi 5
3.3 Sredstva in orožje za množično uničevanje v teroristične namene 6
3.3.1 Klasična sredstva 7
3.3.2 Kemično orožje in snovi 7
3.3.3 Radiološko in jedrsko orožje 8
3.3.4 Biološko orožje 8

4 Verjetnost nastanka verižnih nesreč 9

5 Aktivnosti na področju boja proti terorizmu na ravni Evropske unije in RS 10

6 Model določanja teroristične ogroženosti v Republiki Sloveniji 11

7 Ogroženost zaradi terorističnih aktivnosti 13

7.1 O ogroženosti zaradi terorističnih aktivnosti 14
7.1.1 Ogroženost zaradi terorističnih napadov z uporabo klasičnih sredstev 14
7.1.2 Ogroženost zaradi uporabe kemičnega orožja in sproščanja kemičnih snovi 14
7.1.3 Ogroženost zaradi uporabe bioloških snovi v teroristične namene 14
7.1.4 Ogroženost zaradi uporabe jedrskega orožja oziroma sproščanja radioaktivnih snovi 15
7.1.5 Ogroženost zaradi jedrske nesreče kot posledice terorističnega napada na jedrski objekt 16
7.1.6 Ogroženost zaradi nesreče z nevarnimi snovmi kot posledice terorističnega napada 16
7.1.7 Ogroženost zaradi nesreče zrakoplova kot posledice terorističnega napada 17
7.1.8 Ogroženost zaradi železniške nesreče kot posledice terorističnega napada 17
7.1.9 Ogroženost zaradi kibernetskih groženj v povezavi s terorističnimi aktivnostmi 17
7.1.10 Ogroženost zaradi hibridnih groženj v povezavi s terorističnimi aktivnostmi 18
7.1.11 Drugo (ogroženost javnih krajev zaradi terorističnih napadov ter drugih pomembnih objektov) 18
7.2 Razvrščanje občin v razrede ogroženosti 19
7.3 Razvrščanje regij v razrede ogroženosti 22
7.4 Dodatna pojasnila 23

8 Nekateri predlogi ukrepov za preprečitev, ublažitev in zmanjšanje posledic terorizma 24

9 Zaključek ocene ogroženosti 25

11 Viri 26

12 Priloge 27

1 Uvod

Oceno ogroženosti vzhodno štajerske regije zaradi terorizma, verzija 1.0, je pripravila Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR), Izpostava Maribor na podlagi Ocene ogroženosti Republike Slovenije zaradi terorizma, verzija 1.0 št. 8420-3/2022-17-DGZR z dne 24. 5.2022, Navodila o pripravi ocen ogroženosti (Uradni list RS, št. 39/95) in Uredbe o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanja (Uradni list RS, št. 24/12, 78/16 in 26/19) za potrebe na področju načrtovanja v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Konceptualno in vsebinsko se ta ocena nekoliko razlikuje od drugih ocen ogroženosti. Vzroki za to so v specifičnostih področja in vsebine ter v določeni omejenosti podatkov, potrebnih za pripravo ocene ogroženosti. Nekateri podatki, ki bi jih bilo sicer mogoče uporabiti pri pripravi te ocene, so opredeljeni s stopnjo tajnosti, zato jih za potrebe te ocene ni bilo mogoče uporabiti. Med izhodišči za pripravo ocene je bilo tudi načelo javnosti, uporaba podatkov z opredeljeno stopnjo tajnosti pa tega načela ne omogoča.

Namen Ocene ogroženosti Vzhodno štajerske regije zaradi terorizma je poleg ugotovitev potencialne ogroženosti občin zaradi terorizma celovito in na enem mestu predstaviti osnovne značilnosti, razvoj in trende na področju terorizma, aktivnosti in pristojnosti pristojnih organov na področju terorizma ter dostopne dokumente, tudi s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Ocena ne daje rešitev in konkretnih predlogov na področju odziva, saj je za sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami pomemben predvsem ustrezen odziv na posledice, ki jih te nesreče povzročijo.

2 O terorizmu kot pojavu

2.1 Opredelitev terorizma

Skozi zgodovino je obstajalo več definicij terorizma, še danes pa ne obstaja neka uradna definicija terorizma. Načeloma pa je terorizem vsako organizirano nasilno dejanje, ki je usmerjeno proti civilistom oziroma civilnim ustanovam v politične ali/in gospodarske namene. Izvajajo ga lahko nedržavne skupine, posamezniki ali države. Terorizem je večinoma javno dejanje, s katerim želijo teroristi »doseči« čim večje število ljudi (s sodobnimi, ki pokrivajo take incidente) in tako vplivati na širše javno mnenje. Cilji terorističnih napadov so med drugimi lahko civilno prebivalstvo, državni predstavniki in ustanove, diplomatsko-konzularna predstavništva, kritična infrastruktura, pripadniki mednarodnih sil v mednarodnih operacijah in na misijah (Vlada RS, 2019), objekti kulturne dediščine itn. Terorizem je pogosto povezan z drugimi varnostnimi grožnjami, predvsem z organiziranim kriminalom, nedovoljenimi dejavnostmi na področju orožij za množično uničevanje in jedrske tehnologije, nezakonitimi migracijami ter trgovino z ljudmi, orožjem in prepovedanimi drogami (Vlada RS, 2019a).

Slovenski Kazenski zakonik v 108. členu (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20 in 91/20) terorizem opredeljuje kot namen ali dejanje, da se uničijo ali hudo ogrozijo ustavni, gospodarski, socialni ali politični temelji Republike Slovenije ali druge države oziroma mednarodne organizacije, da se hudo zastraši prebivalstvo oziroma da se prisili Vlado Republike Slovenije ali druge države oziroma mednarodno organizacijo, da nekaj stori ali opusti, ter kot dejanje ali grožnja, da se bo storilo, eno ali več od teh dejanj:

- napad na življenje in telo ali na človekove pravice in svoboščine;
- ugrabitev ali zajetje talcev;
- precejšnje uničenje državnih ali javnih objektov ali predstavništev tujih držav, prevoznega sistema, infrastrukture, javnega kraja ali zasebne lastnine;
- neupravičeno poseganje v informacijski sistem, ki pomeni resno oviranje ali prekinjanje njegovega delovanja z vnosom, prenosom, poškodovanjem, brisanjem ali spreminjanjem podatkov ali s preprečevanjem ali onemogočanjem dostopa do podatkov, in ki povzroči resno škodo; škoda je lahko storjena z uporabo računalniškega programa, gesel ali kod za dostop, zasnovanih ali prilagojenih za namene storitve dejanja, ali kot neupravičeno poseganje v informacijski sistem kritične infrastrukture, ki pomeni resno oviranje ali prekinjanje njegovega delovanja z vnosom, prenosom, poškodovanjem, brisanjem ali spreminjanjem podatkov ali preprečevanjem ali onemogočanjem dostopa do podatkov;
- neupravičeno brisanje, poškodovanje ali spreminjanje podatkov v informacijskem sistemu kritične infrastrukture ali preprečevanje ali onemogočanje dostopa do takih podatkov;
- zajetje ali prevzem nadzora nad pritrjeno ploščadjo v epikontinentalnem pasu z uporabo sile ali grožnje, morda katerega drugega načina ustrahovanja; lahko gre za nasilno vedenje proti osebi na ploščadi, če tako dejanje ogroža njeno varnost, ali uničenje pritrjene ploščadi v epikontinentalnem pasu oziroma povzročitev škode na njej, ki lahko ogrozi njeno varnost, ali postavitev naprave zaradi uničenja pritrjene ploščadi ali ogrožanja varnosti na njej, lahko gre tudi za poškodovanje ali povzročitev smrti osebe v povezavi s katerim izmed prej navedenih dejanj;
- ugrabitev zrakoplova, plovila, sredstev tovornega prevoza ali javnega prevoznega sredstva;
- proizvodnjo, posest, pridobitev, prevoz, dobavo ali uporabo orožja, razstreliva, jedrskega, biološkega ali kemičnega orožja;
- raziskovanje in razvoj jedrskega, biološkega ali kemičnega orožja;
- ogrožanje varnosti s spuščanjem nevarnih snovi oziroma povzročanjem požarov, poplav ali eksplozij;
- motnje ali prekinitev oskrbe z vodo, elektriko ali drugimi za življenje ljudi osnovnimi naravnimi viri, ki lahko ogrozijo življenje ljudi.

2.2 Vrste terorizma

Glede na cije, motive in delovanje terorističnih organizacij je mogoče opredeliti več vrst in podvrst terorizma. Po Europolu (Europol, 2020) ločimo pet osnovnih vrst:

- verski oziroma versko podprt terorizem,
- etnonacionalistični in separatistični terorizem,
- levičarski in anarhistični terorizem,
- desničarski terorizem,
- terorizem s posebnim interesom in terorizem z enim samim vprašanjem,
- druge vrste terorizma (državni, kibernetski,…).

3 Oblike terorizma

3.1 Konvencionalne in nekonvencionalne oblike terorizma

Oblike terorističnih napadov oziroma izvedbene oblike ali modusi terorizma se delijo na konvencionalne in nekonvencionalne. Pri konvencionalnem terorizmu (npr. atentat, požig, sabotaža, podstavljjanje eksplozivnih teles, ugrabitve, razstrelitve, oboroženi ropi) je glavni cilj terorističnih skupin povzročiti čim večjo škodo, čim hujše poškodbe oseb, celo njihovo smrt. S takimi dejanji želijo čim bolj prestrašiti druge prebivalce in doseči čim več nadzora nad oblastmi, da bi te storile ali opustile neko dejanje. Za nekonvencionalni terorizem so značilni množično uničevanje, uporaba jedrskega orožja in informacijske grožnje (Čaleta, 2010, povzeto po Urdih, 2019).

3.2 Sodobni terorizem in trendi

Današnji terorizem ni več tak kot nekoč, v nekaj desetletjih se je spremenilo ogromno stvari, tako v družbi kot v terorizmu. Svet se je globaliziral in tako postal "manjši" in veliko bolj dosegljiv, varnostne meje držav so se zmanjšale ali celo odpravile (Urdih, 2019), mobilnost prebivalcev pa se povečuje.

Pri klasičnem terorizmu so tarče napadov navadno bili voditelji, kralji ali zelo pomembne osebnosti. Otroci in ženske niso smeli biti vključeni v napad, ob morebitni nevarnosti za otroke in ženske pa napad ni bil izveden. Pri sodobnem terorizmu to pravilo ni več veljavno, pravzaprav ni nobenih pravil ali spoštovanja, saj je ubitih zmeraj več nedolžnih ljudi, tudi žensk in otrok, vedno manj pa politikov in državnih voditeljev (Vuksavljević, 2006, povzeto po Urdih, 2019).

Sodobni terorizem je tako lahko veliko grozovitejši, nasilnejši, destruktivnejši in še bolj globalen. Teroristične skupine imajo na razpolago več sredstev in znanja kot nekoč. Njihov vpliv tako sega v vse države. K tem spremembam so pripomogli lažji čezmejni pretok ljudi ter boljše spretnosti v komuniciranju in tehnologiji. Sodobni teroristi se razvijajo skupaj z družbo, uporabljajo boljšo in novejšo opremo ter imajo veliko več znanja kot v preteklosti. Sodobni terorizem se razlikuje od klasičnega. Razlike so vidne pri izboru žrtev, sodobni teroristi so brez vsakršne časti, oškodujejo, ogrozijo in ubijejo vsakega, ki je (slučajno) prisoten ob napadu. To je popolnoma nasprotno klasičnemu terorizmu, pri katerem so teroristi opuščali nasilna

dejanja ob prisotnosti žensk in otrok. V sodobnih napadih so tudi veliko bolj poudarjene jedrske, kemične in informacijske grožnje (Urdih, 2019).

Novejši trendi sodobnega terorizma vključujejo:

- nove cilje terorističnih napadov, kot so javni deli civilnih letališč,
- napade na turistične destinacije,
- uporabo dronov oziroma brezpilotnih zrakoplovov za izvedbo terorističnega napada, kar je zlasti težavno v letalskem prometu, saj se z njimi lahko povzroči letalska nesreča;
- napade na večje skupine ljudi z uporabo tovornjakov in kombijev,
- napade na novinarje in novinarske hiše,
- uporabo orožij, sredstev in snovi (klasičnih, zlasti pa kemičnih, jedrskih in radioloških ter bioloških) za množično uničevanje v teroristične namene (več o tem v podpoglavju 3.3).

Značilnost novih trendov v terorizmu je, da so časovni okviri načrtovanja in izvedbe napadov vse krajši. Povečujejo se število oseb ali organizacij, ki so načrtovale teroristični napad, število zaradi tega prijetih ljudi in število napadov, ki so bili preprečeni še pred njihovo izvedbo. Povečuje se število napadov, izvedeno s priročnimi sredstvi in lahko dosegljivim orožjem, mačetami, sekirami, dolgimi rezili, povoženji z uporabo tovornih, dostavnih in osebnih vozil, pa tudi z orožjem, ki je največkrat predelano, zastarelo oziroma komaj še delujoče. Vse večjo grožnjo predstavljajo samoradikalizirani posamezniki, pogosto pod vplivom informacij s svetovnega spleta, ki pogosto niti niso povezani z radikalnimi skupinami in terorističnimi skupinami ter organizacijami.

3.3 Sredstva in orožje za množično uničevanje v teroristične namene

S pojmom sredstva za množično uničevanje označujemo sredstva in snovi, ki se uporabljajo v vsakodnevni uporabi ali proizvodnji, imajo pa primerljive škodljive učinke z orožjem za množično uničevanje. Učinkovitost takih sredstev je običajno manjša od orožij za množično uničevanje (Vlada RS, 2005, 2015).

O orožju za množično uničevanje govorimo, ko je to namensko izdelano za množično uničevanje in je glede na vrsto lahko klasično, jedrsko, radiološko, kemično in biološko orožje (Vlada RS, 2005, 2015).

Mogoče posledice uporabe sredstev in orožja za množično uničevanje v teroristične namene so predvsem:

- pojav večjega števila obolelih ljudi zaradi nalezljive bolezni,
- nevarnost širjenja bolezni,
- radiološka kontaminacija ljudi, živali, rastlin in območja,

- pojav radiacijske bolezni (predvsem pri pripadnikih interventnih enot),
- kemična kontaminacija ljudi, živali, rastlin, hrane in območja,
- pojav smrtnih primerov,
- negativni psihološki učinki pri ljudeh,
- velika materialna škoda,
- prekinjen promet,
- prekinjena oskrba s hrano, vodo in energijo,
- veliki stroški za preventivo, zatiranje in izkoreninjenje bolezni,
- veliki stroški za radiološko in kemično dekontaminacijo okolja (Vlada RS, 2005, 2015),
- poškodovanje ali uničenje kulturne dediščine,
- gospodarska škoda zaradi izpada proizvodnje in izgub v gospodarskih ter drugih panogah,
- vzpostavitev izrednih razmer (krizne situacije), v katerih lahko država človekove pravice in temeljne svoboščine izjemoma razveljavi ali omeji, praviloma le med izrednim stanjem.

3.3.1 Klasična sredstva

Pod terorističnim napadom s klasičnimi sredstvi se razumejo namerna povzročitev eksplozije na javnih mestih, v javnih objektih, povzročitev letalske, železniške ali druge nesreče na prevoznih sredstvih, eksplozije na prometnicah in drugih objektih s ciljem, da se povzročijo človeške žrtve ali materialna škoda oziroma drugo protipravno dejanje z istim ciljem (sabotaža, diverzija in podobno) (Vlada RS, 2005, 2015).

3.3.2 Kemično orožje in snovi

O kemičnem orožju govorimo, ko gre za »izpust« strupenih kemičnih snovi v okolje, ki s svojimi fizikalno-kemičnimi lastnostmi delujejo strupeno in škodljivo ali uničevalno na žive organizme ter povzročijo začasno ustavitev normalnih funkcij, trajne poškodbe ali smrt organizmov. Bojni strupi so živčni bojni strupi, mehurjevci, dušljivci, dražljivci in solzivci ter splošni strupi. Kemično orožje se lahko uporabi tako, da se razširi z eksplozivom, razpršilci, zrakoplovi, aktiviranjem bomb, napolnjenih s strupom, kot tudi z uporabo projektilov, ki ga vsebujejo (Vlada RS, 2005, 2015).

Pojav kemičnega napada je:

- omejen na območje blizu kraja sproščanja kemičnega agensa,
- značilen po tem, da se pri vseh izpostavljenih hitro po izpostavljanju (skoraj istočasno) pojavljajo podobni znaki zastrupitve (Vlada RS, 2005, 2015).

Mogoč hipotetični scenarij za kemični napad predstavlja poleg uporabe kemičnih orožij tudi:

- sabotaža ali diverzija v objektu, v katerem se proizvajajo ali skladiščijo nevarne kemične snovi,
- sabotaža ali diverzija med prevozom nevarnih kemičnih snovi (Vlada RS, 2005, 2015).

3.3.3 Radiološko in jedrsko orožje

V novejšem času se vse pogosteje izpostavlja mogoča ogroženost zaradi uporabe radiološke disperzivne naprave oziroma »umazane bombe«. Ta bi razpršila radioaktivne snovi po širši okolici. Običajne radioaktivne snovi, ki se uporabljajo v industriji, medicini in raziskavah, se lahko uporabijo skupaj s konvencionalnim eksplozivom v taki napravi. Čeprav bi bilo ob taki eksploziji ubitih malo ljudi zaradi sevanja (če sploh), bi bomba imela zastraševalni efekt pri ljudeh zaradi strahu pred radioaktivnostjo. Več ljudi bi bilo poškodovanih zaradi eksplozije. Tako v tem primeru ne govorimo o orožju za množično uničevanje, temveč o orožju za množično vznemirjanje prebivalcev. Učinki tovrstnega orožja so lahko družbenogospodarski, psihološki, sociološki in ekonomski (Vlada RS, 2005, 2015).

Ob uporabi umazane bombe predstavlja za ljudi največje tveganje, da nevede vdihnejo ali zaužijejo snovi, ki so se razpršile med eksplozijo ali požarom oziroma pri ravnanju z radioaktivnimi drobci oziroma snovmi (Vlada RS, 2005, 2015). Če so aktivnosti znatno nižje od mejnih vrednosti za nevarne vire, je radiološko tveganje sorazmerno majhno. Mejne vrednosti so določene v prilogi Uredbe o sevalnih dejavnostih (Uradni list RS, št. 19/18, preglednica 5). Če pa bi z umazano bombo razpršili snov, katere aktivnost presega desetkratno vrednost nevarnega vira, bi tako povzročili ogrožanje življenj za ljudi brez zaščite. Verjetnost vnosa nevarnega vira v telo je večinoma omejeno na približno 100 metrov (oblak dima). Ob ravnanju ali neposredni bližini nezaščitenega radioaktivnega vira ali drobcev visoke aktivnosti – zunanje obsevanje – so trajne poškodbe mogoče že v nekaj minutah (Vlada RS, 2005, 2015).

Hipotetičnih scenarijev obsevanja prebivalstva je veliko, za vse pa je značilna majhna verjetnost. Nekateri mogoči scenariji so:

- sabotaža ali diverzija v jedrskem objektu,
- sabotaža ali diverzija v sevalnem ali manj pomembnem sevalnem objektu,
- sabotaža ali diverzija v industrijskem objektu s kakršnimi koli viri sevanja,
- sabotaža ali diverzija med prevozom oziroma tranzitom,
- kontaminacija vodnih virov, hrane in podobno,
- uporaba umazane bombe (eksplozija) (Vlada RS, 2005, 2015).

3.3.4 Biološko orožje

Biološki mikroorganizmi postanejo biološko orožje, ko se uporabijo za potrebe t. i. biološkega terorizma. Biološki terorizem je nevarnost namernega napada z uporabo bioloških dejavnikov – mikroorganizmov (bakterije, virusi, glive, plesni) ali njihovih strupov z namenom povzročiti njihovo razširjenje in obolevanje ljudi v epidemioloških razsežnostih nalezljivih bolezni (Mežnar, 2016). Z biološkim orožjem je mogoče načrtno razširjanje obolenj/zastrupitev oziroma smrti med ljudmi, živalmi in rastlinami (Vlada RS, 2005, 2015).

Eno najbolj tipičnih in najpogosteje omenjenih bioloških orožij je bakterija antraksa (bacillus anthracis). Pomembna lastnost te paličaste bakterije, ki jo ločuje od drugih, je tvorba spor. To so specializirane celične strukture, ki so odporne na neugodne življenjske razmere, kot so izsuševanje ali vročina, poleg tega pa so metabolno skoraj neaktivne. Spore omogočijo bakteriji preživetje v neugodnih in spremenljivih razmerah. Spore so lahke, odporne, skratka idealne za razširjanje z aerosolom (v zraku ali plinih razpršena trdna ali tekoča snov). Obstaja tudi cepivo proti antraksu. Bacil antraksa je primeren za uporabo kot biološko orožje, ker je zelo skromen v svojih zahtevah glede gojenja, pridobiti se ga da zelo hitro, preprosto in poceni, vendar se ne prenaša s človeka na človeka (Vlada RS, 2005, 2015).

Takoj za bacilom antraksa je na seznamu biološkega orožja virus črnih koz. Človek je edini gostitelj virusa črnih koz. V organizem vstopa čez dihalne poti, se nato s krvjo raznese do notranjih organov, pozneje ponovno vstopi v krvni obtok in se razširi na kožo. Inkubacijska doba je osem do 14 dni, prva znaka pa sta vročina in splošna izčrpanost. Po dveh do treh dneh se pojavijo izpuščaji na koži. Smrt običajno nastopi v drugem tednu po okužbi. Virus je tako kot bacil antraksa preprosto pripraviti v velikih količinah, raznaša se po zraku, prenaša se s človeka na človeka. Cepivo zagotavlja ustrezno preventivo (Vlada RS, 2005, 2015).

Biološke agense je mogoče razširjati na različne načine, vključno z zrakoplovi, raketami in projektili. Najpogostejši način razširjanja je z aerosolno eksplozijo, ko se ob eksplozijah sproščajo agensi v aerosolni obliki. Ta način razširjanja je posebno učinkovit, saj je vdor čez dihala v organizem načeloma najučinkovitejši in je tudi nadaljnji prodor v krvni obtok najhitrejši. Najpogosteje bi lahko tako biološke agense razširjali ponoči, hkrati bi lahko zajeli zelo velike površine (Vlada RS, 2005, 2015). Znani so še načini razširjanja po poštnih pošiljkah, kot zastrupitve vode in hrane ipd.

Če pri napadu ni bila opažena naprava za širjenje mikroorganizmov, lahko napad z biološkim orožjem ostane neopažen, dokler prizadeta populacija ne začne kazati simptomov bolezni ali zastrupitve. Odvisno od agensa, uporabljenega v napadu, in narave izbruha bolezni bi lahko prikrit napad z biološkim orožjem na začetku zamenjali za naravni izbruh epidemije (Mežnar, 2016).

4 Verjetnost nastanka verižnih nesreč

Pri terorističnih napadih ni mogoče izključiti možnosti verižnih nesreč. Kombinacij verižnih nesreč zaradi terorističnega napada je lahko, tudi zaradi velike mogoče raznovrstnosti mogočih terorističnih napadov, zelo veliko. Prav tako so težko predvidljive, zmeraj pa so odvisne od vrste in načina ter izbranega cilja terorističnega napada.

5 Aktivnosti na področju boja proti terorizmu na ravni Evropske unije in RS

V zadnjih letih se na evropski ravni pa tudi v Republiki Sloveniji določene aktivnosti na področju boja proti terorizmu stopnjujejo.

Na ravni Evropske unije je bila 15. marca 2017 sprejeta Direktiva 2017/541 Evropskega parlamenta in Sveta o boju proti terorizmu in nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/475/PNZ ter o spremembi Sklepa Sveta 2005/671/PNZ (https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541).

Pomembno je zagotoviti tako delovanje obeščevalnih služb posameznih držav, ki ob zaznavi terorističnih groženj omogoča ustrezno medsebojno sodelovanje, izmenjave in posredovanje relevantih informacij predvsem tisti državi, v katero so grožnje usmerjene.

Svet za nacionalno varnost je kot odziv na teroristične napade 11. septembra 2001 ter za uspešno in koordinirano zoperstavljanje novim grožnjam v mednarodnem okolju 17. oktobra 2001 ustanovil Medresorsko delovno skupino za boj proti nadnacionalnim grožnjam, ki je delovala v okviru Sekretariata Sveta za nacionalno varnost. Ena njenih treh podskupin je bila Delovna skupina za boj proti terorizmu. Ta delovna skupina je bila obenem predhodnica današnje Medresorske delovne skupine za protiterorizem, ki jo vodi Slovenska obveščevalno-varnostna agencija.

Na podlagi Resolucije o strategiji nacionalne varnosti sta bili z Odlokom o Svetu za nacionalno varnost oktobra 2019 v nacionalnovarnostni sistem uvedeni dve novi funkciji, ki sta nadomestili in izpopolnili do takrat veljavno funkcijo nacionalnega koordinatorja za boj proti terorizmu. Gre za nacionalnega koordinatorja za protiterorizem in nasilni ekstremizem ter nacionalnega koordinatorja za preprečevanje radikalizacije.

Naloge Medresorske delovne skupine za protiterorizem so oblikovanje mnenj in predlogov za usklajeno delovanje državnih organov na področju protiterorizma, priprava poročil in ocen ogroženosti Republike Slovenije z vidika mednarodnega terorizma ter po potrebi priprava preostalih dokumentov s področja terorizma in drugih oblik nasilnega ekstremizma, ki vodi v terorizem.

Decembra 2019 je bila sprejeta še Nacionalna strategija za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma. Republika Slovenija do sprejema Nacionalne strategije za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma ni imela strateškega dokumenta, ki bi opredeljeval odziv celotnega nacionalnovarnostnega sistema na teroristične grožnje in nasilni ekstremizem. Namen strategije je opredeliti ukrepe in sistemski odziv za zmanjšanje ranljivosti Republike Slovenije pred terorizmom in nasilnim ekstremizmom, zagotoviti varnost pred terorističnimi grožnjami, da bi zaščitila ustavne, gospodarske, socialne in politične temelje, njene temeljne vrednote, varnost prebivalcev ter državljanov Republike Slovenije doma in v tujini.

Za usklajevanje dejavnosti na področju preprečevanja terorizma na nacionalni ravni, vključno z zagotavljanjem učinkovitega izvajanja, spremljanja, vrednotenja in poročanja o izvajanju Nacionalne strategije za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma, ter za vzpostavitev ustrezne politike na tem področju, je zadolžen Svet za nacionalno varnost (Vlada RS, 2019).

Ministrstvo za notranje zadeve je na podlagi Uredbe o izvajanju Sklepa o mehanizmu Unije na področju civilne zaščite (Uradni list, št. 62/14 in 13/17) leta 2015 pripravilo Oceno tveganja za terorizem, leta 2018 pa še Oceno zmožnosti obvladovanja tveganja za terorizem. Obe oceni sta bili pripravljeni na podlagi istega pristopa, kot je bil uporabljen za drugih 15 nesreč, za katere so bile v Republiki Sloveniji do zdaj oblikovane ocene tveganja za posamezne nesreče in ocene zmožnosti obvladovanja tveganja zanje. Obe oceni imata oznako stopnje tajnosti »Interno«.

Tudi priprava državne in regijske ocene ogroženosti zaradi terorizma za potrebe zaščite, reševanja in pomoči, sovpada z obdobjem povečane aktivnosti države na področju strateških, normativnih in operativnih vidikov boja proti terorizmu.

6 Model določanja teroristične ogroženosti v Republiki Sloveniji

Organiziranost in upravljanje sistema kriznega odzivanja in načrtovanja morata temeljiti tudi na ocenah tveganja in groženj. Zato pristojni organi nenehno spremljajo morebitne vire oziroma pojave terorističnih groženj ter redno ocenjujejo stopnje teroristične ogroženosti.
Te ocene ogroženosti ne gre zamenjevati z mesečno oceno teroristične ogroženosti Republike Slovenije zaradi terorizma, ki jo pripravlja Medresorska delovna skupina za protiterorizem, katere namen je spremljanje stanja in aktualnih razmer. Ocena ogroženosti URSZR je bolj splošna in je namenjena načrtovanju odziva ob morebitnem napadu ter pripravljenosti nacionalnovarnostnega sistema in skupnosti.

Stopnja teroristične ogroženosti temelji na petstopenjskem modelu (zelo nizka, nizka, srednja, visoka, zelo visoka stopnja ogroženosti). Stopnja teroristične ogroženosti Republike Slovenije se določa na podlagi območja in nevarnosti pojava ter ocene vpliva terorističnih aktivnosti na drugih območjih na varnost Republike Slovenije. Nevarnost pojava se oceni na podlagi matrike za oceno nevarnosti pojava z vidika delovanja terorističnih skupin ali posameznikov, pri čemer se upoštevajo indikatorji, povezani z namero izvedbe, zmogljivostmi ter aktivnostmi in pripravami za izvedbo terorističnih aktivnosti.

Pri ocenjevanju teroristične ogroženosti, ki ga izvaja Medresorska delovna skupina za protiterorizem, se upoštevajo mogoča/verjetna izbira ciljev napada in njihova prioritizacija, način izvedbe napada, pojavnost (enkratnost/večkratnost) in priložnosti za izvedbo napada ob

hkratnih ocenah ranljivosti tarč (sistema in družbe) in pripravljenosti sistema na odzivanje oziroma preprečevanje.

Preglednica 1: Stopnje teroristične ogroženosti v Republiki Sloveniji po novem petstopenjskem modelu za določanje stopnje teroristične ogroženosti

Barvna lestvica	Stopnja ogroženosti	Opis razmer in predvidevanje razvoja dogodka
	ZELO NIZKA	Verjetnost napada je neznatna. Ni indikatorjev grožnje ali obetov, da bi se ta uresničila v kratkoročnem obdobju.
	NIZKA	Nizka verjetnost napada, vendar možnosti napada ni mogoče zavreči. Indikatorji grožnje so zelo omejeni, vendar ni verjetno, da bi se ta uresničila v kratkoročnem obdobju.
	SREDNJA	Verjetnost napada je srednja. Indikatorji grožnje, ki bi se lahko uresničila v kratkoročnem obdobju, so omejeni.
	VISOKA	Napad je zelo verjeten ali pričakovan. Indikatorji, da se bodo grožnje verjetno uresničile v kratkoročnem obdobju, so jasni. Točno določena cilj ali časovni okvir nista znana.
	ZELO VISOKA	Visoka neposredna ogroženost zaradi terorističnega napada. Indikatorji neizbežne grožnje so jasni: znani so čas, namen in cilji.

Model je objavljen na portalu GOV.SI tema Ocena teroristične ogroženosti Slovenije.

Ocena teroristične ogroženosti Slovenije se redno posodablja in je objavljena na spletni strani Vlade Republike Slovenije. Z vsebino ocene ogroženosti so seznanjeni pristojni organi in ustanove. Za potrebe sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami Medresorska delovna skupina za protiterorizem oceno teroristične ogroženosti Slovenije posreduje tudi na Center za obveščanje Republike Slovenije, prav tako pa tudi informacijo o morebitni spremembi ocene ogroženosti, ki bi lahko vplivala na odziv sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami zaradi terorističnega napada.
Ne glede na to, da terorističnega napada na ozemlju Republike Slovenije do zdaj še ni bilo, možnosti takega napada oziroma drugih pojavnih oblik terorizma kot tudi mogočih čezmejnih vplivov terorističnih napadov v sosednjih in drugih državah ne moremo izključiti. Zaradi nepredvidljivosti terorizma se lahko neodvisno od trenutne stopnje teroristične ogroženosti in brez predhodnega opozorila kadar koli zgodi nasilno teroristično dejanje, tudi na območjih, na katerih je ogroženost zaradi terorističnih groženj, opisana v naslednjem poglavju, nižja kot na območjih z višjo stopnjo ogroženosti.

Ogroženost Republike Slovenije se je povečala predvsem po vstopu v vojaško zavezništvo NATO, ki je bilo posredno ali neposredno vpleteno v številna krizna in vojna žarišča po svetu. Ogroženost države zaradi terorizma je povezana z geostrateškimi in političnimi procesi, ki

potekajo v naši neposredni soseščini in zahodnobalkanski regiji ter tudi na kriznih žariščih zunaj Evrope (Vlada RS, 2019a).

V zadnjem obdobju je teroristična ogroženost Republike Slovenije večinoma nizka, ne glede na to pa ni mogoče izključiti kakršnih koli terorističnih napadov v sosednjih državah, tudi ne v neposredni bližini naše države, saj so se v preteklosti že zgodili teroristični napadi v sosednjih državah (leta 1972 v Trstu, leta 1995 na Reki in novembra 2020 na Dunaju).

V Republiki Sloveniji se po ocenah pristojnih služb aktualne grožnje in modusi terorizma lahko kažejo predvsem z:

- napadi na življenje ali telo ali na človekove pravice in svoboščine, kot so: strelski pohodi, napadi s hladnim orožjem in druge oblike napada (uporaba drugih priročnih sredstev);
- ugrabitvami ali zajetjem talcev;
- uničenjem državnih ali javnih objektov oziroma predstavništev tujih držav, prevoznega sistema, infrastrukture, informacijskega sistema, javnega kraja ali zasebne lastnine;
- ugrabitvijo zrakoplova, plovila, sredstev tovornega prevoza ali javnega prevoznega sredstva;
- ogrožanjem varnosti s spuščanjem nevarnih snovi oziroma povzročanjem požarov, poplav ali eksplozij, na primer s:
    - pojavom pisemskih bomb z eksplozivi ali bioagensi,
    - porušitvijo vodnih pregrad,
    - namerno povzročitvijo nesreče v obratih večjega ali manjšega tveganja za okolje,
    - namestitvijo (in/ali uporabo) eksplozivne naprave ali sredstva za množično uničevanje, kot so eksplozivi, bombe, kemično, biološko, jedrsko ali radiološko orožje;
- motnjami ali prekinitvami oskrbe z vodo, elektriko ali drugimi za življenje ljudi osnovnimi naravnimi viri, ki lahko ogrozijo življenje ljudi.

7 Ogroženost zaradi terorističnih aktivnosti

Za sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je pomemben ustrezen odziv na posledice, ki jih nesreča povzroči. Zaradi svojevrstnosti pojavnih oblik terorizma je odziv sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami na nesreče in pojave, ki so posledica terorističnih aktivnostih, poleg odziva, načrtovanega v veljavnem državnem načrtu zaščite in reševanja s področja terorizma, načrtovan tudi kot odziv po nekaterih drugih načrtih zaščite in reševanja za nesreče, ki jih lahko povzroči teroristični napad ali s katerimi se teroristični napad manifestira. Podlaga za omenjene načrte zaščite in reševanja so med drugim tudi pripadajoče ocene ogroženosti, ki jih je pripravila Izpostava URSZR Maribor.

7.1 O ogroženosti zaradi terorističnih aktivnosti

7.1.1 Ogroženost zaradi terorističnih napadov z uporabo klasičnih sredstev

Kot teroristični napad s klasičnimi sredstvi se štejejo namerna povzročitev eksplozije na javnih mestih in v javnih objektih, povzročitev letalske, železniške ali druge nesreče na prevoznih sredstvih, eksplozije na prometnicah in drugih objektih s ciljem, da se povzročijo človeške žrtve ali materialna škoda oziroma drugo protipravno dejanje z istim ciljem (sabotaža, diverzija in podobno) (Vlada RS, 2005, 2015).

Klasično sredstvo je konvencionalno orožje, na primer osebno in vojaško orožje, prav tako vse vrste hladnega orožja in druga priročna sredstva.

Mogoči cilji napadov so lahko tudi objekti tako imenovane kritične infrastrukture, kot so prometna infrastruktura, energetski, zdravstveni in vodooskrbni objekti, informacijsko-telekomunikacijski sistemi, ter sedeži državnih organov, športni, kulturni, verski, šolski objekti in podobno (Vlada RS, 2005, 2015), na primer tudi objekti kulturne dediščine.

Priročnost uporabe takih sredstev in njihova dostopnost predstavljata večjo ogroženost zlasti tako imenovanih mehkih tarč, ki so ranljivejše. Mogoči scenariji napada so zelo raznovrstni.

7.1.2 Ogroženost zaradi uporabe kemičnega orožja in sproščanja kemičnih snovi

V Republiki Sloveniji so gospodarske družbe, ki opravljajo dejavnost, ki je predmet nadzora po Konvenciji o prepovedi razvoja, proizvodnje, kopičenja zalog in uporabe kemičnega orožja ter o njegovem uničenju, pod stalnim nadzorom. Protipravna prisvojitev teh snovi oziroma diverzija ali sabotaža v teh družbah bi se lahko izvedla tudi zaradi terorističnih namenov.

Potencialne tarče napadov teroristov so lahko tudi objekti, v katerih se v delovnem procesu uporabljajo, proizvajajo, prevažajo ali skladiščijo kemične snovi ali se opravlja dejavnost oziroma upravljajo sredstva za delo, ki pomenijo nevarnost za nastanek nesreče (Vlada RS, 2005, 2015).

Za preučitev ogroženosti nekaterih takih objektov (in posledično ogroženosti teritorialnih območij – občin, regij, v katerih ti objekti so), se lahko namenu ustrezno uporablja Ocena ogroženosti Vzhodno štajerske regije zaradi nesreč z nevarnimi snovmi.

7.1.3 Ogroženost zaradi uporabe bioloških snovi v teroristične namene

Zaradi raznovrstnosti posledic tako imenovanega bioterorizma je treba pri načrtovanju odziva v nekaterih primerih ustrezno upoštevati Oceno ogroženosti ob pojavu nalezljivih bolezni pri

ljudeh v Vzhodno štajerski regiji, ki jo je pripravila Izpostava URSZR Maribor, in take ocene, ki so bile v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami pripravljene na nižjih ravneh, ter Oceno tveganja za nevarnosti biološkega, kemičnega, okoljskega in neznanega izvora na zdravje ljudi, ki jo je pripravilo ministrstvo, pristojno za zdravje.

Smiselno se lahko za nekatere posebno nevarne bolezni živali, ki se lahko prenašajo tudi na človeka, ustrezno upošteva tudi Ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih bolezni živali v Vzhodno štajerski regiji, ki jo je pripravila Izpostava URSZR Maribor ter Ocena tveganja za posebno nevarne bolezni živali, ki jo je pripravilo ministrstvo, pristojno za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

7.1.4 Ogroženost zaradi uporabe jedrskega orožja oziroma sproščanja radioaktivnih snovi

Jedrsko orožje je zaradi svoje posebnosti težje dosegljivo, zato je ogroženost zaradi uporabe jedrskega orožja v teroristične namene temu primerno nizka.

V Republiki Sloveniji je v uporabi več sto radioaktivnih virov, če upoštevamo še ionizacijske javljalnike požara, pa več kot 20.000 radioaktivnih virov sevanja. Večina virov zaradi svojih fizikalnih in kemijskih lastnosti ne more povzročiti neposredne smrti večjega števila ljudi. Skoraj vsak vir pa lahko povzroči kontaminacijo okolja ali objektov in s tem povezano škodo. Podobne lastnosti imajo tudi viri, ki se po državi prevažajo zaradi uvoza, izvoza ali tranzita. Do zdaj v Republiki Sloveniji ni bilo namerno povzročene nesreče z virom sevanja, zgodilo pa se je nekaj nezgod, ki niso imele pomembnega ali širšega vpliva na zdravje ljudi (Vlada RS, 2005, 2015).

Hipotetičnih scenarijev obsevanja prebivalstva je več, za vse je značilna majhna verjetnost. Nekateri mogoči dogodki so:

- sabotaža ali diverzija v sevalnem ali manj pomembnem sevalnem objektu,
- sabotaža ali diverzija v industrijskem objektu s kakršnimi koli viri sevanja,
- sabotaža ali diverzija med prevozom oziroma tranzitom,
- kontaminacija vodnih virov, hrane in podobno,
- uporaba umazane bombe (eksplozija) (Vlada RS, 2005, 2015).

Za ugotavljanje take ogroženosti se uporablja Ocena ogroženosti ob jedrski ali radiološki nesreči v Vzhodno štajerski regiji. Ocene so pripravljene tudi na občinski ravni. Koristen vir za načrtovanje odziva je tudi Ocena tveganja za jedrske in radiološke nesreče, ki jo je pripravila Uprava RS za jedrsko varnost pri ministrstvu, pristojnem za okolje.

7.1.5 Ogroženost zaradi jedrske nesreče kot posledice terorističnega napada na jedrski objekt

Hipotetičnih scenarijev obsevanja prebivalstva je veliko, za vse je značilna majhna verjetnost. Najverjetnejša mogoča dogodka sta:

- sabotaža ali diverzija v jedrskem objektu,
- sabotaža ali diverzija med prevozom oziroma tranzitom jedrskih snovi (Vlada RS, 2005, 2015).

Pomembne količine jedrskih materialov so v jedrskih objektih v Nuklearni elektrarni Krško in v raziskovalnem reaktorju TRIGA Mark ll v Podgorici. Zelo majhne količine jedrskega materiala pa so v centralnem skladišču radioaktivnih odpadkov v Brinju in pri nekaterih majhnih uporabnikih po državi (Vlada RS, 2005, 2015). Upravljalci jedrskih objektov imajo v skladu z zakonodajo pripravljene načrte fizičnega varovanja in vsako leto prejmejo oceno ogroženosti, ki jo izda Policija. V skladu z zahtevami ti načrti obsegajo tudi seznam ukrepov in postopkov varnostnega osebja ob tatvini, sabotaži, diverziji, napadu ter drugih izrednih dogodkih oziroma vrednotenju posledic morebitnega terorističnega napada na jedrske objekte v tujini.

Za ugotavljanje take ogroženosti se uporablja Ocena ogroženosti ob jedrski in radiološki nesreči v Vzhodno štajerski regiji. Ocene so pripravljene tudi na regijski in občinski ravni. Pomembne podatke (na primer podatke o potresni odpornosti Nuklearne elektrarne Krško) obsega tudi Ocena ogroženosti Republike Slovenije zaradi potresov. Koristen vir za ocenjevanje ogroženosti je tudi Ocena tveganja za jedrske in radiološke nesreče, ki jo je pripravila Uprava RS za jedrsko varnost pri ministrstvu, pristojnem za okolje.

7.1.6 Ogroženost zaradi nesreče z nevarnimi snovmi kot posledice terorističnega napada

Potencialne tarče napadov teroristov so lahko tudi objekti, v katerih se v delovnem procesu uporabljajo, proizvajajo, prevažajo ali skladiščijo nevarne snovi, nafta in njeni derivati ter energetski plini ali opravlja dejavnost oziroma upravljajo sredstva za delo, ki pomenijo nevarnost za nastanek nesreče (Vlada RS, 2005, 2015).
Za nesreče z nevarnimi snovmi, ki so posledica terorističnega napada, se lahko uporablja Ocena ogroženosti vzhodno štajerske regije zaradi nesreč z nevarnimi snovmi, ki jo je pripravila Izpostava URSZR Maribor. V to oceno ogroženosti so vključeni obrati večjega in manjšega tveganja za okolje (tako imenovani zavezanci SEVESO), dejavnosti in naprave na področju energetike, proizvodnje in predelave kovin, nekovinske in mineralne industrije, kemične industrije ter ravnanja z odpadki in druge dejavnosti, ki dosegajo ali presegajo letne oziroma dnevne oziroma urne količine nevarnih snovi, ki jih v obratu skladiščijo, predelujejo, proizvajajo, uporabljajo, in ki lahko povzročajo onesnaževanje okolja večjega obsega ter nesreče z nevarnimi snovmi v transportu.

Podobno velja tudi za Oceno tveganja za nesreče z nevarnimi snovmi, ki jo je pripravilo ministrstvo, pristojno za okolje.

7.1.7 Ogroženost zaradi nesreče zrakoplova kot posledice terorističnega napada

Nesreča zrakoplova je lahko tudi posledica terorističnega napada. Pri ugotavljanju take ogroženosti se lahko uporabi Ocena ogroženosti vzhodno štajerske regije zaradi nesreče zrakoplova, ki jo je pripravila Izpostava URSZR Maribor.

Letalska nesreča kot posledica terorističnega napada se lahko zgodi pri pristanku in vzletu zrakoplova, lahko pa se namerno zrušenje zrakoplova uporabi kot sredstvo za povzročitev čim večje materialne škode in izgube človeških življenj. Pri tem so zlasti ogrožena gosto poseljena območja, večstanovanjski objekti, objekti kritične infrastrukture, poslovne stavbe in drugi pomembni objekti. Pri ocenjevanju ogroženosti se lahko upošteva tudi Ocena tveganja za letalsko nesrečo, ki jo je pripravilo ministrstvo, pristojno za infrastrukturo.

Potencialni cilj terorističnega napada (lahko tudi kibernetskega) v Republiki Sloveniji so lahko tudi navigacijske službe zračnega prometa, pri čemer je lahko cilj takega napada povzročitev nesreče zrakoplova ali ustavitev delovanja navigacijskih služb s posledično zaporo zračnega prostora Republike Slovenije oziroma prekinitvijo letalskega prometa.

7.1.8 Ogroženost zaradi železniške nesreče kot posledice terorističnega napada

Tudi železniška nesreča je lahko posledica terorističnega napada, bodisi v obliki napada na tovorni ali potniški vlak bodisi kot posledica poškodovanja ali onesposobitve železniške proge, predora, mostu, upravljanja sistema zapornic, premikanja kretnic in prometne signalizacije, kar lahko povzroči železniško nesrečo večjih razsežnosti, večje število poškodovanih in smrtnih žrtev ter onesnaženje okolja. Pri ugotavljanju take ogroženosti se lahko namenu ustrezno uporabi Ocena ogroženosti zaradi železniške nesreče v vzhodno štajerski regiji in delno tudi Ocena ogroženosti vzhodno štajerske regije zaradi nesreč z nevarnimi snovmi, ki ju je pripravila Izpostava URSZR Maribor, ter druge ocene ogroženosti, pripravljene na nižjih ravneh. Prav tako se lahko namenu ustrezno upošteva Ocena tveganja za železniško nesrečo, ki jo je pripravilo ministrstvo, pristojno za promet.

7.1.9 Ogroženost zaradi kibernetskih groženj v povezavi s terorističnimi aktivnostmi

Kibernetske grožnje in napadi so ena najbolj hitro razvijajočih se vrst in pojavnih oblik terorizma, z njimi so se spoprijemala že različna podjetja.

Kibernetski terorizem lahko povzroči motnje v delovanju informacijsko-komunikacijske infrastrukture in informacijskih sistemov ter v nekaterih primerih posledično celo ogroža življenje (Vlada RS, 2016).

Potencial kibernetskega prostora lahko za dosego svojih ciljev izkoristijo različni državni ali nedržavni predstavniki, predvsem z izvajanjem kibernetskih obveščevalnih operacij, s katerimi lahko v nekaterih segmentih ogrozijo politične, varnostne in gospodarske interese Republike Slovenije. Uporaba novih tehnologij, predvsem znotraj kibernetskega prostora, lahko še krepi oziroma stopnjuje moč terorističnih groženj.

Še zlasti pomembni so lahko morebitni kibernetski napadi na kritično infrastrukturo. Tako delovanje je še posebej nevarno v povezavi z vse bolj organiziranimi mednarodnimi terorističnimi mrežami (Vlada RS, 2016).

Za ugotavljanje take ogroženosti se lahko namenu ustrezno upošteva Ocena kibernetskih tveganj, ki jo je pripravilo ministrstvo, pristojno za javno upravo.

7.1.10 Ogroženost zaradi hibridnih groženj v povezavi s terorističnimi aktivnostmi

Glavni vir kibernetskih groženj v kontekstu terorističnih aktivnosti so lahko morebitne hibridne kampanje in aktivnosti terorističnih skupin ali posameznikov, katerih namen bi bilo predvsem povzročanje kompleksnosti in nepripisljivosti napada. Taki napadi bi lahko bili usmerjeni predvsem na sistemske ranljivosti posameznih ustanov (zlasti objektov kritične infrastrukture) ter na povzročanje motenj na družbenem, političnem in gospodarskem področju.

7.1.11 Drugo (ogroženost javnih krajev zaradi terorističnih napadov ter drugih pomembnih objektov)

Teroristični napadi se lahko osredotočijo na javne kraje, državne ustanove in objekte, predstavništva drugih držav in objekte, v katerih se zbira večje število ljudi. Gre za kraje, ki imajo velik družbeni ali simbolni pomen in so odprti ter zaradi tega ranljivejši. Tako so lahko ogrožene množične prireditve, veliki trgovski centri, železniške ali avtobusne postaje, letališča, turistične točke, izobraževalni, kulturni, verski in športni objekti. Potencialno ogroženi so lahko objekti kritične infrastrukture in drugi objekti, ki so nujni za delovanje države na vseh ravneh.

Kulturna dediščina kot temelj in simbol nacionalne identitete predstavlja velik potencialni cilj terorističnega napada. Poleg tega pa so kraja, nedovoljena trgovina in nedovoljen izvoz predmetov kulturne dediščine lahko tudi vir nezakonitega financiranja terorizma in terorističnih organizacij.

7.2 Razvrščanje občin v razrede ogroženosti

Z nazivom »regije« so v tem poglavju ocene ogroženosti mišljene izpostave URSZR. Regije so ozemeljsko in glede vključenosti občin vanje identične izpostavam URSZR.

Preglednica 2: Razredi ogroženosti, v katere se uvršča nosilce načrtovanja (regije, občine)

Razred ogroženosti
1
2
3
4
5

Kot osnovni kriterij ugotavljanja ogroženosti je bila uporabljena ugotovljena ogroženost občin ob nesreči zrakoplova, nesreči v železniškem prometu, nesreči na morju, nesreči zaradi nevarnih snovi, pojavu nalezljivih bolezni pri ljudeh, posebno nevarnih bolezni živali ter jedrski in radiološki nesreči. Te nesreče so ene izmed nesreč, s katerimi se tudi lahko kažejo teroristični napadi in njihove posledice. Vir podatkov za te nesreče za potrebe tega poglavja so ocene ogroženosti, ki jih je pripravila ali pridobila URSZR, le za nesrečo na morju so bili za obmorske občine, zaradi neobstoja ustrezne ocene ogroženosti delno prevzeti podatki iz Ocene tveganja za nesreče na morju (Ministrstvo za infrastrukturo, 2018), ki jo je za ministrstvo, pristojno za promet, pripravila Fakulteta za pomorstvo in promet.

Ogroženost občin po navedenih nesrečah je prikazana v točkah, ki so enake ugotovljenemu razredu ogroženosti.

Poleg naštetih rezultatov ogroženosti, so bili kot potencialni kazalnik ogroženosti upoštevani še dodatni podatki, ki tudi lahko vplivajo na velikost ogroženosti občin zaradi terorizma. Ti podatki so bili ovrednoteni z dodatnimi 29 kriteriji. Ti so k skupni vsoti točk za ugotavljanje ogroženosti občin prispevali podobno ali celo bistveno večje število točk kot točke na podlagi osnovnih kriterijev. To zlasti velja za občine, v katerih so za slovenske razmere večja mesta. Podatki, ki so bili uporabljeni v ta namen, so bili pridobljeni iz javno dostopnih virov. Večina podatkov, potrebnih za ovrednotenje teh kriterijev, je bila pridobljena s svetovnega spleta, nekatere pa so posredovale občine in izpostave URSZR.

Dodatni obravnavani kriteriji, upoštevani pri ugotavljanju ogroženosti zaradi terorizma, pri čemer to predvsem velja za občine, so: število prebivalcev občine, gostota poseljenosti, prisotnost verskih stolnic in sostolnic, prisotnost športnih dvoran in stadionov, bolnišnic, visokih energetskih pregrad (in po oceni njihovih vplivnih območij), prisotnost drugih mokrih

in industrijskih pregrad (in po oceni njihovih vplivnih območij), prisotnost termoelektrarn, prisotnost pristaniških oziroma luških funkcij, prisotnost mednarodnih letališč, prisotnost oziroma gostota trgovskih centrov in nakupovalnih središč, turistične funkcije občin, varstvo voda in uporaba vode, prisotnost nekaterih pomembnih elektroenergetskih objektov, prisotnost državnih protokolarnih objektov, diplomatsko-konzularnih predstavništev, objektov državne uprave in finančnih ustanov, prisotnost vojaških objektov, prisotnost najpomembnejših cestnih mejnih prehodov, prisotnost vzpenjač, krožnih kabinskih žičnic in nihalk, prisotnost objektov oziroma skladišč državnih blagovnih rezerv, prisotnost pomembnih muzejev, arhivov premične kulturne dediščine, prisotnost objektov nepremične kulturne dediščine in pomembnih gradov, prisotnost terminala naftnih derivatov, cevovoda in objektov plinovodne infrastrukture, prisotnost predšolskih in osnovnošolskih vzgojno-izobraževalnih objektov, prisotnost srednješolskih ustanov, prisotnost višje- in visokošolskih ustanov, prisotnost pomembnih objektov železniške infrastrukture, prisotnost pomembnih objektov cestnoprometne infrastrukture, predvsem avtocestne, prisotnost podjetij, ki zaposlujejo na enem mestu 1000 ljudi ali več.
Vsi ti podatki, ki se nanašajo na dodatne kriterije, so obširno zbrani v preglednici, ki je priloga te ocene, tudi skupaj z viri podatkov in razlago točk. ki so jih na podlagi posameznih dodatnih kriterijev prejele občine. Poleg tega je ob preglednici v prilogi razloženo tudi vrednotenje posameznih kriterijev ter za vsak kriterij tudi viri uporabljenih podatkov.

Skupna ogroženost občin zaradi terorizma je bila izračunana tako, da so bile na ravni posameznih občin seštete točke na podlagi osnovnih kriterijev, prištete pa so jim bile še točke, dobljene na podlagi dodatnih kriterijev.

Preglednica 3: Določanje razreda ogroženosti občin zaradi terorizma na podlagi števila točk

Število točk	Razred ogroženosti
do vključno 18	1
19–26	2
27–34	3
35–42	4
43 in več	5

Podeželske občine so večinoma uvrščene v dva najnižja razreda ogroženosti. Velika večina občin, ki so uvrščene v tretji, četrti ali peti razred ogroženosti, je največ točk prejela zaradi dodatnih kriterijev (in s tem prisotnosti večjega števila ljudi, objektov, dejavnosti in sistemov, ki bi zaradi svoje namembnosti lahko bili tarča teroristov, pri čemer bi lahko ob tem nastale pomembne posledice ter vplivi na delovanje družbe).

Preglednica 4: Ogroženost občin zaradi terorizma na podlagi rezultatov izbranih ocen ogroženosti, ki jih je pripravila URSZR, in ob upoštevanju dodatnih kriterijev (K1-K29)

Občina	**Razred ogroženosti – nesreče z nevarnimi snovmi (2021)**	**Razred ogroženosti – pojav nalezljivih bolezni pri ljudeh (2016)**	**Razred ogroženosti – posebno nevarne bolezni živali (2020)**	**Razred ogroženosti – železniška nesreča (2018)**	**Razred ogroženosti – nesreča zrakoplova (2018)**	**Razred ogroženosti – jedrska ali radiološka nesreča (2019)**	**Razred glede na tveganje nesreč na morju (2018)**	**Skupaj točke iz ocen ogroženosti**	**Točke zaradi dodatnih kriterijev**	**Skupne točke zaradi ogroženosti zaradi terorizma**	**Razred ogroženosti občine zaradi terorizma**
Benedikt	2	3	3		3	2		**13**	1	**14**	1
Cerkvenjak	2	3	3		3	2		**13**	1	**14**	1
Duplek	3	3	2		5	2		**15**	3	**18**	1
Hoče - Slivnica	5	3	3	4	5	2		**22**	9	**31**	3
Kungota	2	3	3		3	2		**13**	1	**14**	1
Lenart	3	3	3		5	2		**16**	2	**18**	1
Lovrenc na Pohorju	2	3	2	2	3	2		**14**	3	**17**	1
Makole	3	3	2		5	2		**15**	2	**17**	1
Maribor	5	3	3	4	5	2		**22**	50	**72**	5
Miklavž na Dravskem polju	3	3	2		5	2		**15**	6	**21**	2
Oplotnica	2	3	3		3	2		**13**	1	**14**	1
Pesnica	4	3	3	4	5	2		**21**	2	**23**	2
Poljčane	4	3	2	4	5	2		**20**	1	**21**	2
Rače - Fram	5	3	3	4	5	2		**22**	2	**24**	2
Ruše	4	3	1	2	5	2		**17**	8	**25**	2
Selnica ob Dravi	2	3	2		3	2		**12**	5	**17**	1
Slovenska Bistrica	4	3	4	4	3	2		**20**	13	**33**	3
Starše	3	3	2		5	2		**15**	5	**20**	2
Sveti Jurij v Slovenskih goricah	3	3	3		5	2		**16**	1	**17**	1
Sveta Trojica v Slovenskih goricah	2	3	3		5	2		**15**	1	**16**	1
Sveta Ana	2	3	4		3	2		**14**	2	**16**	1
Šentilj	4	3	3	4	3	2		**19**	6	**25**	2

Preglednica 5: Število občin v regiji in razvrščenost v razrede ogroženosti

Regija	1. razred ogroženosti	2. razred ogroženosti	3. razred ogroženosti	4. razred ogroženosti	5. razred ogroženosti	Skupno število občin	Razred ogroženosti regije
Vzhodno štajerska	**12**	**7**	**2**	**0**	**1**	**22**	4

7.3 Razvrščanje regij v razrede ogroženosti

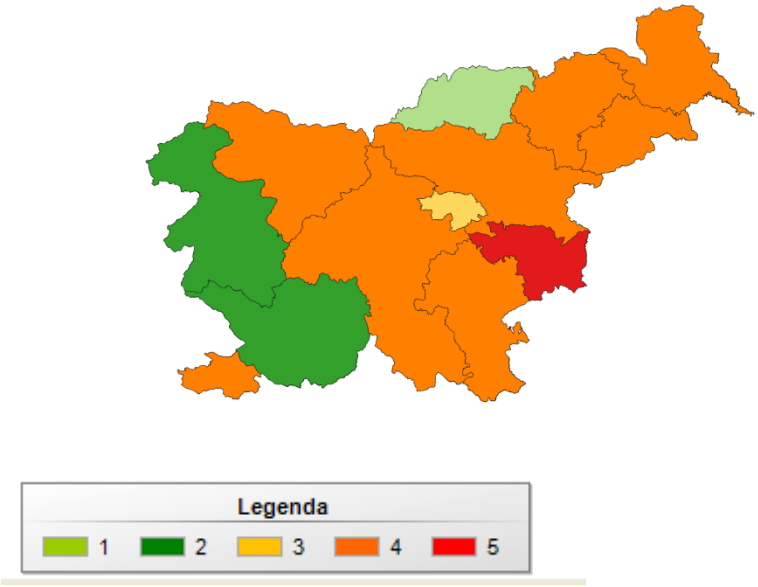
Pri izbiri kriterijev za ugotavljanje ogroženosti regij zaradi terorizma so bila oblikovana štiri izhodišča. Osnovno izhodišče je bilo ugotavljanje prevladujočega razreda ogroženosti občin v regijah v preglednici 5. Drugo izhodišče je bilo, da ima regija lahko največ dva razreda nižjo ogroženost kot občina z najvišjim razredom ogroženosti v regiji, zaradi tega ima nekaj regij višjo ogroženost, kot bi jo imele ob upoštevanju samo prvega izhodišča. Za regije, v katerih so občine z najvišjim razredom ogroženosti, je bilo določeno še tretje izhodišče, in sicer, da je lahko v tem primeru razred ogroženosti regije le za razred nižji od ugotovljenega najvišjega razreda ogroženosti občine v regiji, kar je bilo upoštevano pri dodelitvi razreda ogroženosti za več regij.

Preglednica 6: Število regij po razredih ogroženosti zaradi terorizma

Razred	Število regij	Regija
1	1	Koroška
2	2	Notranjska, Severnoprimorska
3	1	Zasavska
4	8	Ljubljanska, **Vzhodnoštajerska**, Obalna, Gorenjska, Podravska, Dolenjska, Zahodnoštajerska, Pomurska
5	1	Posavska
Skupaj	13	

Vzhodno štajerska je torej uvrščena v **četrti razred ogroženosti**, kar je predvsem posledica prisotnosti občin, uvrščenih v četrti in peti razred ogroženosti.

Slika 1: Ogroženost regije zaradi terorizma

1 – zelo majhna, 2 – majhna, 3 – srednja, 4 – velika, 5 – zelo velika

7.4 Dodatna pojasnila

Za ugotavljanje ogroženosti zaradi terorizma so bili v tej oceni uporabljeni podatki iz šestih drugih ocen ogroženosti na državni ravni, zlasti z vidika posledic, ki jih take nesreče povzročajo, in odziva na nesrečo (ne glede na vzrok nesreče), ter rezultati ene ocene tveganja za posamezno nesrečo. Odločitev za ta način ugotavljanja ogroženosti zaradi terorizma obenem pomeni tudi verjetnost, da se ob spremembi katere izmed uporabljenih ocen ogroženosti, zagotovo pa ob spremembah v uvrščanju občin v razrede ogroženosti, spremeni (posodobi) tudi ocena ogroženosti zaradi terorizma.

Poskusi ugotavljanja ogroženosti oziroma tveganja zaradi terorizma na lokalni ravni (oziroma tveganja na podlagi skupka večih vrst ogroženosti) so bili opravljeni tudi v okviru drugih strateških dokumentov, na primer v Oceni tveganja za terorizem. Rezultati pa kljub deloma drugačnemu naboru uporabljenih vhodnih podatkov niso bistveno drugačni, kot so bili ugotovljeni v podpoglavju 7.2.

Dobljeni rezultati v podpoglavjih 7.2 in 7.3 predstavljajo eno izmed možnosti ugotavljanja ogroženosti teritorialnih enot zaradi terorizma. Število točk, ki jih je dosegla določena občina, in uvrstitev v določen razred ogroženosti še nista v celoti zadostna za razumevanje in vrednotenje njihove ogroženosti zaradi terorizma. Pomembna je tudi struktura oziroma sestava vsote točk, ki nam pokaže na katerih področjih so posamezne občine bolj izpostavljene terorističnim grožnjam in kje so njihove specifičnosti v smislu ogroženosti.

Vse dobljene rezultate je potrebno razumeti le kot okvir mogočega, ne pa kot dejstvo. Vedno je treba imeti v mislih negotovost, nezanesljivost in nepredvidljivost terorističnih dejanj.

8 Nekateri predlogi ukrepov za preprečitev, ublažitev in zmanjšanje posledic terorizma

Preventivni ukrepi, ukrepi za pripravljenost ter drugi ukrepi so ukrepi, s katerimi se dolgoročno lahko zmanjšata tveganje in ogroženost zaradi dejanj, povezanih s terorizmom. Pristojni ministrstva in organi bi lahko v okviru svojih pristojnosti največjo pozornost s ciljem zmanjšanja tveganja in ogroženosti zaradi terorizma namenili predvsem naslednjim dejavnostim:

- učinkovitosti ukrepov za zgodnje odkrivanje pojavnih oblik radikalizacije in novačenja za namen terorizma in za zgodnje odkrivanje terorističnih aktivnosti;
- izpopolnjevanje sistema kriznega upravljanja;
- usklajenemu in učinkovitemu delovanju pristojnih služb in organov;
- zagotovitvi in ustreznemu opremljanju »resursov«, ki bi se odzvali ob terorističnem napadu;
- preprečevanju radikalizacije, ki vodi v terorizem in nasilni ekstremizem;
- preprečevanju terorističnih dejanj in dejanj nasilnega ekstremizma (Vlada RS, 2005, 2015) ter preprečevanju vnosa in transporta sredstev, ki so lahko sredstvo ali predmet terorističnih napadov;
- zmanjševanje ranljivosti objektov, storitev in upravljanje kritične infastrukture, zmanjševanjem ranljivosti v transportu, večjo učinkovitostjo mehanizmov za integrirano upravljanje varnosti meja, zaščito lahko dostopnih objektov napada ter zaščito kibernetskega prostora;
- zaščiti prebivalcev, kulturne dediščine ter storitev in procesov, pomembnih za delovanje družbe (Vlada RS, 2019a);
- izbiri varnih, razpoložljivih in zaupanja vrednih informacijsko-komunikacijskih tehnologij ter pripravi načrtov z ukrepi za preprečevanje kibernetskih napadov, zagotavljanje hitrega okrevanja po kibernetskih napadih ter zagotavljanje razpoložljivosti kritičnih storitev v izrednih razmerah;
- obdobnemu in sistematičnemu dopolnjevanju Ocene tveganja za terorizem, tudi z vključitvijo novih scenarijev nesreč in analiz scenarijev nesreč, in dopolnjevanju Ocene zmožnosti obvladovanja tveganja za terorizem;
- pripravi in dopolnitvi strateških ter analitičnih dokumentov s področja terorizma;
- dopolnjevanju ocen ogroženosti in načrtov zaščite in reševanja v povezavi s terorizmom in drugimi nesrečami, ki so lahko posledica terorističnega napada, na vseh ravneh sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami;
- ozaveščanju ljudi o tem, da je terorizem stalna in realistična grožnja, tudi s pripravo ustreznih napotkov za prebivalce;

– načrtovanju odziva sil za zaščito in reševanje in pomoč ter drugih ob posredovanju ob terorističnem napadu in drugih nesrečah, ki so lahko posledica terorističnih napadov, tudi s prenovo veljavnega državnega načrta zaščite in reševanje, povezanega s terorizmom;
– ustrezni usposobljenosti in opremljenosti sil za zaščito, reševanje in pomoč.

9 Zaključek ocene ogroženosti

Oceno ogroženosti Vzhodno štajerske regije zaradi terorizma, verzija 1.0, je pripravila Izpostava URSZR Maribor na podlagi Navodila o pripravi ocen ogroženosti (Uradni list RS, št. 39/95) ter Uredbe o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanja (Uradni list RS, št. 24/12, 78/16 in 26/19) za potrebe načrtovanja v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Ocena ogroženosti, ki jo je pripravila Izpostava URSZR Maribor, je splošna in je namenjena načrtovanju odziva sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Terorizem v današnjem času je veliko bolj nepredvidljiv in uničujoč, tudi zaradi hitri tehnoloških sprememb, lažjemu dostopu do znanja in informacij ter večje povezanosti in soodvisnosti skupnosti in držav. Obenem postaja vse bolj spremenljiv in dinamičen, saj se širijo področja in načini uporabe terorja v povezavi z globalnimi spremembami, ki se dogajajo izjemno hitro. Zaradi hitrejšega širjenja informacij (internet, telefonija, mediji) ima lahko terorizem še mnogo močnejšo zastraševalno moč. Novejši trendi sodobnega terorizma vključujejo tudi nove cilje terorističnih napadov, kot so javni deli letališč, napade na turistične destinacije, uporabo brezpilotnih zrakoplovov za izpeljavo terorističnega napada, napade na večje skupine ljudi z uporabo tovornjakov in kombijev, napade na novinarje in novinarske hiše in podobno.

Ocene Medresorske delovne skupine za protiterorizem so, da je ogroženost Republike Slovenije zaradi terorističnih napadov v zadnjem obdobju večinoma nizka, in sicer druge stopnje izmed petih mogočih. Do zdaj terorističnih napadov na območju Republike Slovenije še ni bilo, se je pa že zgodil hujši teroristični napad v neposredni bližini. Omeniti je treba, da kljub majhni stopnji ugotovljene ogroženosti ni izključeno, da se teroristični napad zgodi, in to velja tudi za območja, ki niso bila prepoznana kot območja večje ogroženosti. Ena izmed značilnosti terorističnih napadov je namreč ravno njihova nepredvidljivost.

Teroristična dejanja, vsaj nekatera, se lahko kažejo tudi z različnimi nesrečami, za nekatere izmed teh so že pripravljene ocene ogroženosti na državni in nižjih ravneh ter načrti zaščite in reševanja. Zato je pri ocenjevanju ogroženosti države in regij zaradi terorističnih dejavnosti tako na lokalni kot regijski ravni treba upoštevati tudi izsledke ocen ogroženosti za te nesreče, ki so jih pripravile država (URSZR v sodelovanju s pristojnimi ministrstvi), regija ter občine; na primer za nesrečo zrakoplova, železniško nesrečo, jedrsko ali radiološko nesrečo, posebno nevarne bolezni živali, nalezljive bolezni pri ljudeh, nesreče z nevarnimi snovmi.

Na podlagi rezultatov ocen ogroženosti in dodatnih kriterijev je v oceni ugotovljeno, da je v vzhodno štajerski regiji 12 občin uvrščenih v najnižji razred, torej v 1. razred ogroženosti, 7 občin v 2. razred, 2 občini v 3. razred in 1 občina v 5. razred ogroženosti. Najbolj ogrožena je občina Maribor, predvsem zaradi velikega števila prejetih točk zaradi dodatnih kriterijev. Skupno je Vzhodno štajerska regija uvrščena v 4. razred ogroženosti.

Ne glede na to, kakšne so ugotovitve glede na opravljeno ali kakšno drugačno ugotavljanje ogroženosti, velja, da je treba rezultate razumeti le kot okvir mogočega, ne pa kot gotovo dejstvo. Vedno je treba imeti v mislih negotovost, nezanesljivost in nepredvidljivost terorističnih dejanj. Dogodki, katerih vzrok je teroristična dejavnost, se namreč zaradi svoje nepredvidljivosti lahko zgodijo kjer koli, tudi tam oziroma na tistih območjih oziroma teritorialnih upravnih enotah, v katerih je ugotovljeno, da prevladujejo nižje stopnje določene ogroženosti.

V praksi je zelo pomembno, da lahko nacionalne pristojne službe pravočasno zaznajo znake oziroma predvidijo možnost terorističnega napada, da obstaja zmožnost hitrega oziroma pravočasnega dviga stopnje teroristične ogroženosti ter hitrega in ustreznega posredovanja informacije o dvigu stopnje teroristične ogroženosti pristojnim organom in da se pristojni službe in organi, tudi sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ustrezno in pravočasno odzovejo na spremembo stopnje teroristične ogroženosti in posledično na mogoč teroristični napad.
Iz ugotovitev te ocene, predvsem pa glede na dejstvo, da je v zadnjem obdobju in tudi sicer kljub večinoma nizki stopnji ogroženosti države zaradi terorizma nevarnost terorističnega napada kljub temu mogoča, in zaradi velike nepredvidljivosti terorističnih dejanj in terorizma kot pojava izhaja, da se na podlagi te ocene ogroženosti ter po potrebi tudi na podlagi drugih strateških, političnih, strokovnih in analitičnih dokumentov pripravi oziroma prenovi državni in izdelajo regijski načrti zaščite in reševanja, povezani s terorističnimi grožnjami. V načrtu morajo biti med drugim ustrezno opredeljeni ukrepi, naloge in aktivnosti sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami glede na stopnjo teroristične ogroženosti, zlasti ob ugotovljeni visoki ter zelo visoki stopnji teroristične ogroženosti.

11 Viri

1) Čaleta, D., 2010. Terorizem v luči konfliktov 21. stoletja. Ljubljana: Inštitut za korporativne varnostne študije.
2) EU, 2017. Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541.
3) Europol, 2020. EU terrorism situation & trend report (TE-SAT), dostopno na spletni strani Europol, 18. 3. 2021.

4) Kazenski zakonik. Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20 in 91/20.
5) Mežnar, I., 2016. Bioterorizem. Fakulteta za družbene vede, diplomsko delo, 5. 1. 2021.
6) Urdih, H., 2019. Terorizem kot grožnja turistični dejavnosti. Fakulteta za varnostne vede Univerze Maribor, diplomsko delo, 3. 3. 2021.
7) Vuksavljević, B., 2006. Global Terrorism. Ljubljana: Forma 1.
8) Vlada RS, 2005, 2015. Državni načrt zaščite in reševanja ob uporabi orožij ali sredstev za množično uničevanje v teroristične namene oziroma terorističnem napadu s klasičnimi sredstvi, verzija 4.0, Vlada RS, 2005, ažurirano 2015.
9) Vlada RS, 2016. Strategija kibernetske varnosti Republike Slovenije, 10. 6. 2021.
10) Vlada RS, 2019. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2), Uradni list RS, št. 59/19.
11) Vlada RS, 2019a. Nacionalna strategija za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma.
12) Vlada RS, 2022. Akcijski načrt za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma 2022–2024.
Opomba: Viri podatkov v preglednici v prilogi so navedeni ločeno, pod posamezno preglednico.

12 Priloge

priloga 1
preglednica z dodat